

Jedan moj poznanik, isto rockabilly, za majčinu smrt saznao je u frizerskom salonu, napola ošišan. Ja sam pak za djedovu smrt saznao s četkom u kosi.

Taman sam bio oprao kosu pa pred ogledalom radio novu kokoticu kad mi je zazvonio telefon, nije prestajao. Bio je to otac: javio se iz pošte, rekao mi za djeda.

Pitao sam: “Kad je pokop?”

On reče: “Dojdi sutra da mi pomožeš oko pokopa.”

Onda reče: “I nemoj da ti slučajno pade na pamet dolaziti onakav.”

* * *

Telefonom sam javio Eli za djeda, da ću sutra u rodni kraj; otišla je jučer k majci, tamo će biti preko vikenda. Potom sam se vratio u kupaonicu; neko vrijeme stajao pred ogledalom; malo razmišljao o djedu, malo gledao u sebe, zapravo kokoticu koja je bila, moglo bi se reći, u punom cvatu.

Dok sam studirao ili, bolje rečeno, dok nisam studirao, prvo što bih uradio u studentskom domu kad bih oko podneva ustao: otišao bih pred ogledalo, navlažio vodom dlanove, popravio kokoticu.

Zatim bih se odjenuo, navukao kožnjak, još malo popravio kokoticu i otišao u grad. Ravno tramvajem na Savu: tamo je na tramvajskoj stanici kod Studentskog doma postojalo ogledalo, visoko, malo nakošeno: savršeno mi je odgovaralo.

Stajao bih; kad bi tramvaj naišao, ja bih tobože hodao prema tramvaju, a zapravo sam hodao prema tom ogledalu. Kad bi tramvaj otišao, vraćao sam se natrag pa tako ponovno, kao stoput premotana snimka, svaki put iznova uživajući; kad bih kretao prema ogledalu, izgledalo mi je da izvirem iz nekog drugog, puno ljepšeg i zanimljivijeg života.

Uzeo sam Elino džepno ogledalce, njime na ogledalu u kupaonici promatrao desnu stranu kokotice, lijevu, otraga, pa sa svake strane: moćno je izgledalo, pogotovo u profilu. Bila je to svakako jedna od mojih najboljih kokotica u posljednje vrijeme; imao sam uvjerljivo najveću kokoticu u gradu, svi su mi na njoj zavidjeli: to sam u prvom redu mogao zahvaliti kosi, bujnoj, crnoj, na koju sam uvijek bio posebno ponosan.

Još u djetinjstvu neke žene iz mog sela znale su zbog te moje kose prilaziti mojoj mami, govoriti s ljubomorom u glasu: "Ni pošteno da muško ima takvu kosu."

Istisnuo sam još malo gela, protrljao dlanove, čvrsto zalizao sa svake strane, onda još malo laka za kosu, zažmirio, pošpricao; još malo laka, sve to junački zabe-tonirao.

Kasnije, otišao sam spavati: jedan manji jastuk namjestio sam pod glavu, druga dva veća čvrsto sa sva-

ke strane: ušančio pažljivo glavu između jastuka: golemi pačji rep, darovan od samog Boga, ponosno strši u nebo.

* * *

Odjenuo sam kožnjak Hein Gericke, za koji sam mjesecima crncio na baušteli preko student-servisa, obuo creepersice s uzorkom od leopardove kože, zavezao oko vrata crvenu maramu, jače zategnuo remen hlača s mjedenom kopčom na kojoj su prekriženi pištolji, pogladio zulufe čiji mi oštri rubovi dopiru gotovo do kutova usana.

Umetnuo sam slušalice u uši, uključio glomazni svijetloplavi walkman iz DDR-a, nabavljen jedne nedjelje na Hreliću, začulo se: "Stray Cat Strut."

Naposljedku još jednom bacim pogled na kokoticu i krenem odmjerenim korakom prema tramvajskoj stanici: ali počne me ljutiti vjetar, jedan od mojih najgorih neprijatelja. Srećom, nije puhao jako, no kad sam došao do ugla divovske zgrade, najprije sam malo taktički zastao, polako iskoračio na brisani prostor, učinio lagano taj prijelaz da mi vjetar ne ošteti kokoticu. Bila je to još jedna od provjerenih metoda, uz onu s tri jastuka, kako očuvati kokoticu.

Obreo sam se u autobusu: ljudi me čudno pogledavaju, ne marim. Nekoć mi je to smetalo, ali s godinama sam oguglao, čak sam počeo uživati u tome da me rulja iz tramvaja gleda, smije se, upire prstom u mene

kao da sam neka rijetka životinja koja je upravo pobjegla iz zoološkog vrta: bilo je u tome i nekog mazohizma.

U rodnom kraju neki bi me isprva zbunjeno motrili: onda bi se, malo–pomalo, počeli navikavati, rugati se, ali i ponekad iz birtije žučljivo prijetiti batinama, “da ne sramotim rodni kraj”. Neki su od mene, pogotovo rođaci, panično bježali: vjerujući da sam naprosto prolupao.

Neki me pijani po cesti nisu ni zamjećivali: panke-re su vidjeli, ali rockabillyja nikad. Mislili su, valjda, da sam fatamorgana.

* * *

Sjedim na zadnjem sjedalu; duge noge mi ispružene. Na mutnom staklu promatram obrise kokotice, grada koji ostaje iza mene, jutarnja svjetla.

Razmišljam o djedu, o njegovoj smrti. U zadnje vrijeme često je govorio: “Kad ne budem mogao živiti, onda ću se obisit.” Kao da nas je pripremao na taj čin.

Jedino me malo iznenadilo što se nije objesio, nego upucao: iz svoje M–48; sjeo na stolicu, prislonio cijev puške na prsa, pritisnuo nožnim palcem obarač.

Kad mi je otac javio za djeda, rekao je: “To je jedino pametno šta je u životu napravil.” Onda je s bijesom u glasu dodao: “Sve mi je po kući zakrvaril.”

Odmah sam se sjetio vremena kad bih kao klinac ležao oboren u krevetu od jake gripe. Mama bi mi, da bolest što prije mine, da mogu s ocem oko kuće nešto

raditi, jer on nije priznavao gripu, na vruće tabane špagom zavezivala komade hladne cikle. Otac bi svaki put kad bi prošao dvorištem provukao glavu kroz vrata i ljutito doviknuo: “Ko ni’ za živit, neka umre.”

Počeo sam plakati; prekrpio sam dlanom lice i nečujno plakao: pruge suza.

* * *

Moj djed i otac stalno su se zbog nečega svađali. Jedno vrijeme svađali su se zato što je otac prvi u selu nabavio čučavac, iskopao pored kuće septičku jamu.

Zahod je bio u vanjskom hodniku kuće, takozvanom ganku, a prije čučavca sjedilo se na drvenom nužniku, zapravo rupi izrezanoj u obliku srca, pa bi govna propadala kroz to srce i rasla odmah uz kuću; ponekad je, s one strane srca, ta hrpa govana bila tako velika da je skoro vrškom dodirivala guzicu.

Najgore je bilo ljeti, kad je zbog tog zahoda smrdjelo u cijeloj kući, a na guzicu bi pri nuždi pohlepno navaljivali rojevi muha.

Smrdjelo je u kući i na stajski gnoj, zbog stoke koja je bila u prostoriji ispod nas; dijelio nas je jedino daščani pod prekriven linoleumom: no nije to bio isti smrad.

Onda je djed iz protesta zbog uvođenja čučavca odlučio sрати u staji. Druga velika svađa izbila je zbog kupnje televizora: jednog od prvih u selu.

Meni se sve više činilo da djed samo traži neki razlog za gloženje: da se zapravo inati ocu koji se ponaša kao

da je on glava kuće, a njega, djeda, u svojim planovima previše ne zarezuje.

Inače, djed je na televiziji uvjerljivo najviše mrzio nogomet: uporno je tvrdio kako je sve to namješteno, kako su to igračke od gume koje trče na struju.

Reklame je prezirao: kad je nešto dobro, onda to ne treba reklamirati, govorio je.

Moju je kokoticu, otkad sam se prvi put s njom pojavio u selu, doživljavao sasvim normalno. Frizura ko frizura, govorio je nezainteresirano.

To je još više učvrstilo naš savez protiv oca, koji je najčešće bio takav da djed priča sve najgore protiv oca, a ja to potvrđujem povremenim kimanjem glavom.

Djed je bio sitan, krivonog, stalno s rukama na leđima. Kad bi nečija krava ušla u našu travu, uzeo bi sjekiru, trčao za nesavjesnim mladim čobanom, bacao za njim sjekiru: dovoljno precizno da ga za metar-dva promaši. Volio je bacati sjekiru.

Jednom je tu istu sjekiru bacio za svojom omiljenom kravom koja je ušla na tuđu njivu; pogodio ju je sječivom u tetivu, u onu nogu koju je u trku taman trebala povući za sobom; krava je propala na tu nogu, izvalila se, nesretnica, poput mesnate bačve, a to je značilo da ćemo je morati zaklati. Onda je pored nje u šoku sjeo i dugo plakao bez suza, cijelo tijelo mu se treslo.

Ponekad mi je pričao o svojem ocu; kako ga u kući nisu voljeli jer ih je bez razloga mlatio, pa se ovaj jednog dana pretvarao da je mrtav da vidi tko će za njim zaplakati: lažno se objesio.

Kad su se ukućani počeli veseliti, otvorio je oči, sišao s užeta i sve ih ponovno namlatio.

* * *

Maknem slušalice iz ušiju, iziđem iz busa, krenem vijugavom cestom u planine. Na putu sretnem babu u crni ni s košarom na glavi.

“Dobar dan”, kažem.

Ona se okrene za mnom i triput se prekriži.

Nakon nekog vremena zastanem da se odmorim: s drveća se otkidaju jabuke, kako koja padne na krov od crvenog crijepa, odskoči, padne na betonsko dvorište, raspukne se i snažno zamiriše. Sagnem se, provučem ruku kroz željeznu ogradu, uzmem polovicu jedne jabuke, jedem i hodam dalje.

Slušam kako se u daljini dolajavaju psi; iza brda pojavljuju se prvi zabati drvenih kuća: moje selo je iza dva sljedeća brda.

Stigao sam u mračnu predvečer; oblaci su bili crni i nisko: pritiskali su glavu.

Popnem se drvenim, svježe izribanim stepenicama, polako uđem, ugledam oca kako pri svjetlosti gole sijalice zamišljen sjedi uz djedov odar; kuhinja je bila najveća prostorija u kući pa je tu postavio mrtvog djeda.

Kad me vidio, polako je ustao i bez riječi zadržao pogled na mojoj frizuri. Pogledao me ravno u oči: činilo se da bi me mogao zaklati tim pogledom.

Vani je sijevnula munja, pa još jedna, sijalica se neko vrijeme kolebala, žmirkala i ugasila se.

Onda se otac napokon u mraku pomaknuo, izvukao iz kredenca baterijsku lampu, posvijetlio u mene, pa u moju frizuru, kao da još ne može vjerovati, zavrtio je, zapravo otresao glavom. Zakoračio je ponovno do kredenca, izvukao petrolejsku lampu, upalio žižak i pojačao ga: prostorija se zaljuljala u svjetlosti.

Pogledao sam u otvoreni lijes; djed je bijelom seljačkom plahtom bio prekriven preko glave, na prsima su mu ispod grube plahte mirovale ruke; kao da ih drži na onoj rupi od metka.

Otkrio sam mu na trenutak voštano lice: ispod brkova primijetio sam osmijeh, lagan, gotovo nezamjetan, tek u kutovima usana. Prišao sam mu bliže: čini se da je izdahnuo sretan; vjerojatno mu je dopizdio život: zato se valjda i upucao; bolestan nije bio, koliko znam, svaki je dan revno čuvao stoku u šumi iznad kuće, dva puta dnevno, ujutro i popodne.

Volio je čuvati stoku, legao bi pod grm, stavio ruke pod glavu i sa slamkom u ustima znao reći: "Samo da ne gledam onu budalu kod kuće."

Pogledao sam još jednom njegove brkove pa ga pokrio. Zbog tih brkova on i Staljin uvijek su me podsjećali na morža. Iako, nije on imao nikakve veze sa Staljinom niti su brkovi bili zbog Staljina, to su naprosto bili njegovi brkovi. Uostalom, mrzio je Ruse. Valjda zbog toga što mu je jedan brat poginuo u ustaškim jedinicama pod Staljingradom.

Djed je također bio ustaša; svi su u selu bili ustaše, osim jednog koji je iznenada odlučio otići u šumu k partizanima: otac mu se isti dan od sramote objesio na sjeniku. Djed je tvrdio da tijekom rata nikada nikoga nije ubio: vjerovao sam mu. No, jedan od djedove braće, najmlađi, ubijao je sve redom: muškarce, žene, starce, djecu.

Posebno je mrzio Cigane: običavao bi ih zajahati, zgrabiti za kosu, udarati petama u slabine kao mamuzama da požure uz brdo: kad bi ga doprtili do bezdane jame, gurnuo bi ih u nju.

* * *

“Ti si se u moga najmlađeg brata umetnul”, rekao je jednom djed, zureći zamišljeno u moju kosu. “Kad gledam tebe, ko da pred sobom gledam njega. Takvu je i on grivu imal.”

“Ali, dede”, rekao sam i zastao u igri. “On je ubijal ljude...”

Djed se trznuo, potom je gledao nekamo u daljinu.

“Ni’ on kriv”, izustio je. “To je kriva Sotona.”

* * *

Nedugo zatim uzeo sam iz mamine torbice džepno ogledalce, otišao u djedovu sobu. Vrata su bila otključana; ponekad ih je zaključavao. Nije vjerovao banci, pa je novac od penzije radije držao zaključan u ladici noćnog

ormarića. Zakoračio sam s tim ogledalcem do djedova kreveta: iznad njega postavljena je uvećana, u drvo uramljena fotografija na kojoj su bila petorica muškaraca uslikana do pasa: djed i njegova četiri brata. Svi u odijelima i kravatama, tako poslagani, zapravo zbijeni, da se samo djedu, koji je prvi u redu, vide oba ramena.

Zadržao sam pogled na zadnjem u nizu, gotovo još dječaku; na djedovu najmlađem bratu.

Zurio sam čas u ogledalce čas gore u fotografiju; u bljedunjavo lice uokvireno crnom gustom kosom. Zatim opet u ogledalce; neki strah ispunio mi je noge.

Ja i najmlađi djedov brat sličili smo kao jaje jajetu.

* * *

Položio sam ruku na rub djedova lijesa. Otac je prišao, grubo mi maknuo ruku s lijesa, digao pogled, ponovno pogledao frizuru.

“Šta sam ja tebi na telefon rekal?” upitao je. “Di je mama?” pitao sam, pokušavajući izbjeći odgovor. Otac reče: “Jesam rekal da mi takvi ne dolaziš na sahranu.” Pogledao sam u djeda, kao da načas od njega tražim potporu. Otac reče: “Propalico jedna, propal si na fakultetu, propal si u životu. Bolje da se i ti ubiješ.” Opet nisam ništa rekao.

“Nakazo”, rekao je. “Ljudi mi se smijedu zbog tvoje kose. Ne mogu ni u gostionu zbog tvoje kose. Ne mogu živiti zbog tvoje kose. A nemaš poštovanja ni prema mrtvima kad dolaziš takvi na sahranu.”

“Ded me volio”, prevalio sam preko usana. “Tebe je mrzio.” Oči su mu se naglo uvećale.

“A ja tebe mrzim!” vikne.

Onda me udari šakom u glavu.

Udarac je doletio iznenada, ali kao iz neke velike udaljenosti. Posrnuo sam unatrag, uspravio se, u čudu ga promatrao.

Znao me često namlatiti, otvorenim dlanom po glavi, nogom, štapom, remenom, nikad šakom. Možda zato što je računao da bi me kao klinca šakom mogao ubiti. Doduše, u zraku bi mu bila šaka, ali po glavi bi me udarao dlanom; nekome sa strane to je moglo izgledati, kad zatvara i otvara šaku, da mi duboko u glavu iz šake pokušava utisnuti neke jako važne misli.

Prišao je za pola koraka i ponovno zamahnuo: izmaknuo sam se, pa je njegova ogromna šaka poletjela u prazno. Sad je on posrnuo, onako težak, masivan, bokom očešao lijes s djedom koji se malo pomaknuo, sabio me u kut. Naglo me ščepao za kokoticu pa složio trijumfalan izraz lica, kao da me napokon ima u stupici.

“E sad ćeš platit za sve u životu!” zamahnuo je odzgo šakom prema mojoj glavi: izmaknuo sam se, svejedno me zahvatio; šake su mi se naglo stisnule. Zubi. Oči. Kad je ponovno zamahnuo, udario sam ga iz sve snage nogom u jaja. Zastenjao je, odmakao se, iskolačio oči, zatim sam ga, unoseći se sav u taj pokret, tako da mi se kokotica potpuno raspala, pogodio šakom direktno u čelo. Zanjihao se, lijevo, desno, kao mehanička igračka, ali ostao je na nogama.

Gledao me zapanjeno, još zapanjenije nego kad je prvi put u životu ugledao moju kokoticu. Stisnuo je zube, a na vratu su mu se razgranale brojne crvene žile, nabujale do prsnuća. Rekao je, neobično tiho: "Izrode jedan, na vlastita oca si digal ruku."

Zatim je ponovno navalio: šakama i nogama; izmjenjivali smo udarce, tukli se oko lijesa, preko lijesa, skoro smo ga prevrnuli; izgledali smo poput pijanih boksača.

U jednom trenutku zastane i vikne: "Sad si gotov, idem po sikiru!" Pogodio sam ga još jednom precizno šakom u bradu pa nogom po nogama, posrnuo je i pao pored vrata; kad se skljojao, tražeći rukama uporište, kuća se do temelja zatresla. Vani je taman počela kiša. Okrvavljen je ležao i glasno stenjao. Onda sam ga počeo tući nogama, lijevom, desnom, gaziti, sve dok ga nisam izravnao s podom, jedva sam se zaustavio.

Izašao sam na kišu, krenuo cestom, počeo neobuzdano plakati. Kosa mi je visjela, ruke su mi visjele, hoda sam cestom prema gradu kao nekakvo čudovište.